

Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata

Sammanfattning

Utskottet behandlar regeringens skrivelse 2017/18:46 Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata. Utskottet föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Sverige har internationellt sett omfattande offentliga register av hög kvalitet. Registren ger enligt utskottet förutsättningar för en god officiell statistik över den svenska samhällsutvecklingen samtidigt som det är en viktig resurs för forskning och utvärdering, en resurs som blivit viktigare i takt med att nya tekniker och metoder utvecklas. Därför är det enligt utskottet viktigt att tillgängligheten till de offentliga registren för bl.a. forskningsändamål är god och effektiv samtidigt som den enskildes fri- och rättigheter skyddas. Utskottet konstaterar att regeringen och ansvariga myndigheter under senare år vidtagit och vidtar ett antal åtgärder för att göra registren mer tillgängliga och användbara, och att regeringen vill avvakta effekten av åtgärderna innan eventuella nya åtgärder vidtas.

Behandlade förslag

Skrivelse 2017/18:46 Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata	5
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9
Skrivelsen.....	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata

Riksdagen lägger skrivelse 2017/18:46 till handlingarna.

Stockholm den 13 februari 2018

På finansutskottets vägnar

Fredrik Olovsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Fredrik Olovsson (S), Monica Green (S), Maria Plass (M), Ingela Nylund Watz (S), Oscar Sjöstedt (SD), Jörgen Andersson (M), Ingemar Nilsson (S), Emil Källström (C), Niklas Wykman (M), Marie Granlund (S), Dennis Dioukarev (SD), Mats Persson (L), Jakob Forssmed (KD), Niklas Karlsson (S), Anette Åkesson (M), Rasmus Ling (MP) och Håkan Svenneling (V).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Sverige har omfattande myndighetsregister, s.k. registerdata, byggda på personnummer. Uppgifterna är bl.a. grunden för en stor del av den svenska officiella statistiken, men kan också användas för t.ex. forskning, utvärdering och andra samhällsanalyser.

Vid sidan av sin huvuduppgift att utveckla, framställa och sprida statlig statistik ska Statistiska centralbyrån (SCB) även åta sig uppdrag från andra myndigheter och uppdragsgivare. Ett sådant uppdrag är att öka tillgängligheten av registerdata för forsknings- och statistikändamål.

SCB:s roll när det gäller registerdata är dubbel. Å ena sidan ska myndigheten öka tillgängligheten till och nyttan av de omfattande registerdata som samlas in. Å andra sidan ska myndigheten också skydda enskilda intressen och trygga den framtida insamlingen av uppgifter. Registerdata skyddas av den s.k. statistiksekretessen enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Det innebär bl.a. att skyddade uppgifter endast får lämnas ut för forsknings- och statistikändamål om uppgifterna kan röjas utan att den enskilde eller närstående lider skada eller men.

De senaste åren har intresset för registerdata stigit, och regeringen har i flera forskningspropositioner betonat vikten av att öka den registerbaserade forskningen och användandet av registren. SCB:s inkomster från registerdatabeställningar har också ökat och uppgår i dagsläget till ca 20 procent av myndighetens uppdragsintäkter.

Samtidigt har SCB fått kritik för bristande tillgänglighet till registerdata både av beställare och i statliga utredningar (t.ex. Statistikutredningens delbetänkande SOU 2012:36 Registerdata för forskning och SOU 2014:45 Unik kunskap genom registerforskning). Under senare år har SCB vidtagit åtgärder för att förbättra tillgängligheten.

I maj 2017 presenterade Riksrevisionen rapporten Tillgänglighet till SCB:s registerdata – en fråga om prioriteringar. I rapporten granskas tillgängligheten till registerdata, och Riksrevisionen lämnar två rekommendationer till regeringen och en till SCB.

Riksdagen lämnade över rapporten till regeringen, och i november 2017 lämnade regeringen skrivelse 2017/18:46 Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata till riksdagen.

Ingen motion har väckts med anledning av regeringens skrivelse.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata till handlingarna.

Sammanfattning av Riksrevisionens rapport

Enligt Riksrevisionen kännetecknas god tillgänglighet till registerdata av att beställarna av data får sin beställning i rimlig tid, till rimlig kostnad och att de kan använda uppgifterna för egna beräkningar.

Riksrevisionen ställer tre frågor i rapporten: 1) I vilken omfattning finns det problem med tillgängligheten till registerdata? 2) Kan SCB organisera den s.k. utlämnandeprocessen (dvs. processen från förfrågan från beställare till prövning, offert och leverans) på ett sådant sätt att det förbättrar tillgängligheten till registerdata? 3) Kan regeringen ändra sin styrning så att SCB ges bättre förutsättningar att skapa en god tillgång till registerdata?

För att få svar på frågorna har Riksrevisionen bl.a. gjort en enkätundersökning bland beställare samt intervjuat både beställare och tjänstemän på SCB och Vetenskapsrådet. (Rådet har regeringens uppdrag att förbättra tillgängligheten till register och underlätta användningen av dem i forskning.)

Enligt Riksrevisionen visar granskningen att det finns brister i tillgängligheten till SCB:s registerdata. Enkätundersökningen visar att cirka hälften av beställarna anser att det tar orimligt lång tid att få beställda data levererade, och att de långa leveranstiderna begränsar deras möjligheter att genomföra planerade analyser. Åtta av tio beställare förstår inte fullt ut SCB:s prissättning. Beställarna har svårt att veta vad de betalar för eftersom totalkostnaden ofta varken specificeras eller förklaras. Omkring 40 procent av beställarna har fått sina beställningar modifierade, vilket har inneburit att arbetet med och analysen av uppgifterna försvårats.

Analysen av SCB:s utlämnandeprocess visar enligt Riksrevisionen att en modernisering av det administrativa stödet och ett ökat juridiskt stöd till handläggarna skulle kunna effektivisera arbetet med registerdatabeställningarna. I dag saknas ett sammanhållet administrativt system, och de juridiska bedömningarna tar för lång tid. En effektivare utlämnandeprocess skulle korta handläggningstiderna och förbättra tillgängligheten till registerdata.

SCB:s ekonomiska mål för registerverksamheten och myndighetens instruktion begränsar enligt Riksrevisionen tillgängligheten till registerdata. En ökad och mer långsiktig finansiering och en högre prioritering av frågor som rör registerdata skulle ge SCB förutsättningar att skapa bättre tillgänglighet till registerdata.

Riksrevisionen anser dessutom att regelverket är komplext, vilket bidrar till att utlämnandeprocessen tar lång tid och kan uppfattas som godtycklig. Komplexiteten beror bl.a. på att det är flera lagar som reglerar hur känsliga personuppgifter får hanteras för forsknings- och statistikändamål.

Riksrevisionens rekommendationer

Till regeringen

- Regeringen bör se över principerna om full kostnadstäckning när det gäller avgifterna för registerdata. Avgifterna bör bara täcka de direkta kostnaderna för administration och handläggning av beställningarna. En sådan åtgärd skulle innebära att SCB får samma förutsättningar som andra statistikansvariga myndigheter när det gäller prissättning. Regeringen bör kompensera SCB genom ökade anslag, vilket även skulle öka SCB:s möjligheter att i högre grad prioritera registeruppdragen.
- Vetenskapsrådet har inom ramen för sitt regeringsuppdrag bl.a. utvecklat ett s.k. metadataberäktningsverktyg med information om vilken typ av data som finns i de olika myndighetsregisterna. Regeringen bör överväga hur man långsiktigt vill att Vetenskapsrådets arbete ska utvecklas och förvaltas. Ett ökat användande av metadataberäktningsverktyget skulle kunna ge betydande effektivitetsvinster för både forskarsamhället och de registerhållande myndigheterna.

Till SCB

- SCB bör prioritera arbetet med att effektivisera handläggningen av beställningar av registerdata och se till att avgiftsuttagen är transparenta.

Sammanfattning av regeringens bedömning i skrivelsen av Riksrevisionens rapport och rekommendationer

Regeringen anger i skrivelsen att den delar Riksrevisionens bedömning att det finns brister i tillgängligheten till SCB:s registerdata. Regeringen delar även Riksrevisionens bedömning att arbetet med registerdatabeställningar är komplext och kunskapsintensivt. Arbetet kräver många olika kompetenser samt fungerande administrativa och juridiska stödfunktioner.

Regeringens ambition är att både göra registren tillgängliga och att värna den personliga integriteten. Under de senaste åren har regeringen vidtagit ett antal åtgärder. Till följd av EU:s nya dataskyddsförordning tillsatte regeringen sommaren 2016 den s.k. Forskningsdatautredningen (U2016:04) som bl.a. har

till uppgift att utreda behandlingen av personuppgifter för forskningsändamål och föreslå reglering av forskningsdatabaser. I SCB:s regleringsbrev för 2017 anger regeringen att den statistiska informationen inom myndigheten ska göras mer tillgänglig och användbar och att myndigheten ska återrapporera vilka åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten av statistiskt material för forskningsändamål. Regeringen konstaterar vidare att SCB har beslutat att under 2017 och 2018 vidta ett antal åtgärder för att korta handläggningstiderna och få till en mer enhetlig och transparent prissättning.

Statistikutredningen konstaterade bl.a. i sitt slutbetänkande (SOU 2012:83) att det fanns brister i tillgängligheten och att de som har störst problem med den var t.ex. forskare och andra användare som hade behov av att själva bearbeta det statistiska materialet. Mot den bakgrunden gav regeringen under 2013 Vetenskapsrådet i uppdrag att förbättra tillgängligheten till register och underlätta användningen av registeruppgifter i forskning. I uppdraget ingår bl.a. att utveckla en portal för registerforskare och att utveckla ett s.k. metadataverktyg som ger information om vilken typ av data som finns i olika register. Portalen har varit i funktion sedan 2016, och tester med metadataverktyget har påbörjats. Enligt regeringen är Vetenskapsrådets uppdrag långsiktigt. Under 2017 avsattes 25 miljoner kronor för verksamheten, och rådet ska löpande informera regeringen om hur uppdraget utvecklas. Metadataverktyget kommer enligt regeringens bedömning att effektivisera utlämningen av data. Hur den långsiktiga förvaltningen och driften av verktyget ska utformas är dock ännu inte klart.

Regeringen avvisar Riksrevisionens förslag om ny prissättning för SCB:s uppdragsverksamhet och anser att full kostnadstäckning även bör gälla i fortsättningen. Däremot anser regeringen, i likhet med statistikutredningen, att det finns utrymme för SCB att öka transparensen i prissättningen.

Statistikutredningen föreslog att regeringen skulle skriva in i SCB:s instruktion att myndigheten ska bistå forskningen med data. Regeringen har dock valt att inte genomföra förslaget eftersom det riskerar att leda till oklarheter om vad det innebär både för beställare och för SCB. Ett bättre alternativ är enligt regeringen att låta SCB och Vetenskapsrådet fördjupa sitt samarbete för att förbättra tillgängligheten.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens rapport

Regeringen anger i skrivelsen att den under mandatperioden vidtagit flera åtgärder för att förbättra tillgången till svenska offentliga register, bl.a. genom uppdrag till SCB och Vetenskapsrådet. Regeringen vill avvakta resultatet av de åtgärder som myndigheterna har vidtagit och vidtar innan den är beredd att överväga ytterligare åtgärder för att förbättra tillgängligheten till registerdata. Därmed anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Kompletterande information

Forskningsdatautredningen

I slutet av maj 2017 presenterade Forskningsdatautredningen sitt delbetänkande Personuppgiftsbehandling för forskningsändamål (SOU 2017:50). Utredningen föreslår att det införs en ny forskningsdatalog som ska möjliggöra personuppgiftsbehandling för forskningsändamål samtidigt som den enskildes fri- och rättigheter skyddas. Den nya lagen ska enligt utredningen gälla utöver vad som regleras i EU:s nya dataskyddsförordning. Betänkandet innehåller däremot inga förslag till reglering av forskningsdatabaser. Den frågan kommer att behandlas i ett senare betänkande.

Av regeringens propositionsförteckning för våren 2018 framgår att regeringen planerar att lämna en proposition till riksdagen om behandling av personuppgifter för forskningsändamål i april 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har granskat regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata.

Sverige har internationellt sett omfattande offentliga register av hög kvalitet. Registren ger enligt utskottet förutsättningar för en god officiell statistik över den svenska samhällsutvecklingen samtidigt som det är en viktig och betydande resurs för forskning och utvärdering, en resurs som blivit viktigare i takt med att nya tekniker och metoder utvecklas.

Utskottet konstaterar att både regeringen och Riksrevisionen anser att det finns brister i tillgängligheten till SCB:s registerdata. Utskottet noterar samtidigt att regeringen och ansvariga myndigheter under senare år vidtagit och vidtar ett antal åtgärder för att göra registren mer tillgängliga och användbara. En viktig åtgärd är det s.k. metadataverktyg som Vetenskapsrådet på regeringens uppdrag utvecklar för forskare. Verktöget är fortfarande på utvecklingsstadiet, och utskottet noterar att regeringen i skrivelsen anger att det ännu inte är klart hur den långsiktiga förvaltningen och driften av verktyget ska utformas.

Enligt utskottet är det viktigt att tillgängligheten till de offentliga registren för bl.a. forskningsändamål förbättras och effektiviseras. Samtidigt är det viktigt att den enskildes fri- och rättigheter skyddas. Utskottet noterar att regeringen vill utvärdera effekterna av redan vidtagna åtgärder innan den är beredd att överväga ytterligare åtgärder för att förbättra tillgängligheten till registerdata.

Med detta föreslår utskottet att regeringens skrivelse 2017/18:46 läggs till handlingarna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2017/18:46 Riksrevisionens rapport om tillgängligheten till Statistiska centralbyråns registerdata.